

УКРАЇНОЗНАВСТВО У НАЦІОНАЛЬНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА

Петро ЧЕРНЕГА

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри етнології
Інституту історичної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова

Володимир ЛУЦАЙ

кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології
Інституту історичної освіти НПУ імені М.П.Драгоманова

Анотація. У статті аналізуються стан викладання українознавства у НПУ імені М.П.Драгоманова, концепція українознавства кафедри етнології Інституту історичної освіти, визначається місце українознавства як науки в системі гуманітарних наук.

Ключові слова: українознавство, дисципліни українознавчого циклу, науково-методичний комплекс, етнологія, інтегрований нормативний курс.

Здобуття українським народом державної незалежності наприкінці ХХ ст., перетворення його у державотворчий і відповідальний за долю країни засвідчило, що українці вступили у принципово новий етап свого етнонаціонального розвитку. Виникнення української держави на карті Європи підтвердило глибину етнічних процесів державотворчого етносу.

За умов вибуху етнонаціональної активності не втрачає актуальності проблема осмислення, комплексного дослідження, нагромадження і збереження здобутків наших пращурів, адже український, як і кожен, етнос має свою Батьківщину, історичну пам'ять, культурно-побутові традиції, духовно-моральне обличчя тощо. Проте реалії наукового пізнання й організації середньої та вищої освіти вимагають більш ґрунтовного міждисциплінарного вивчення сутності соціально-економічних явищ, історико-етнографічних, культурно-побутових та суспільно-політичних особливостей теорії і практики життєдіяльності українського етносу.

Особливо важливою за умов сучасної політичної нестабільності, моральної кризи в суспільстві, невисокого рівня національної свідомості громадян, активної антиукраїнської імперської політики Росії є проблема виховання майбутніх учителів свідомими громадянами України, патріотами-проповідниками національної ідеї, які обізнані як з історією своєї Батьківщини, так і з особливостями матеріальної і духовної культури, суспільно-політичної діяльності, багатющою педагогічною і духовно-моральною спадщиною свого народу.

Постановою Кабінету Міністрів України (сер-

пень 1998 р.) і відповідними рішеннями Колегії Міністерства освіти і науки України (грудень 1995 р., грудень 1997 р.), Державним стандартом освіти в Україні до переліку навчальних дисциплін введений навчальний предмет «Українознавство». Проте сьогодні навіть на гуманітарних факультетах вузів України українознавству або відводиться другорядна роль у навчально-виховному процесі, або дисципліна взагалі ігнорується. У загальноосвітніх школах предмет «Українознавство» переважно не викладається або ж викладається як факультатив.

У Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова у 1993 р. введено спеціалізацію підготовки студентів «Історія і українознавство» на історичному факультеті (Інститут історичної освіти) і «Українська мова, література і українознавство» – на філологічному факультеті (Інститут української філології). Кафедра етнології (колишня кафедра історії слов'ян і українознавства) Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, яку очолює доктор історичних наук, професор П. Чернега, з 1994 р. започаткувала і працює над впровадженням українознавства у навчально-виховний процес університету. Проте українознавство і комплекс дисциплін українознавчого циклу як цілісна система знань про Україну і українство викладаються лише в інститутах історичної освіти та української філології. Сьогодні ж за даною спеціальністю здійснюється підготовка магістрів та спеціалістів лише у двох групах названих інститутів, тобто 40–50 студентів на рік від усього Національного педагогічного університету. І лише окремі дисципліни україно-

знавчого циклу, зокрема «Історія української культури» та «Українська етнографія», викладаються студентам інших (окремих) спеціальностей, що є вкрай недостатнім для підготовки українського вчителя, обізнаного з теорією і практикою життєдіяльності українського народу, розвитку його етнічної території і країни як єдиного цілого.

Науково-методичний комплекс (НМК) кафедри етнології Інституту історичної освіти [8] охоплює комплекс дисциплін українознавчого циклу, а саме: «Українознавство» (128 аудиторних год.), «Українська етнографія» (80 год.), «Етнопедагогіка» (36 год.), «Етногеографія» (80 год.), «Етноархеологія» (40 год.), «Етнологіка» (42 год.), «Історія української культури» (120 год.), «Фольклор України» (108 год.), навчальна українознавча (64 год.) і навчальна краєзнавчо-туристична практика (72 год.).

Разом з тим кафедрою етнології забезпечується викладання нормативних курсів, зокрема «Етнологія», «Етнографія слов'янських народів», «Етнографія народів світу», «Загальна етнографія», «Етнодемографія слов'янських народів», «Народознавство» тощо, що виходять за межі об'єкта і предмета науки «українознавство».

За концепцією, що закладена у НМК кафедри етнології, етнологія є системою знань про етноси, всеохоплюючою наукою про людей, народи світу і вселюдство в їх історичному розвитку. Українознавство – інтегруюча система наукових знань про Україну і світове українство. Натомість етнологія і українознавство мають інші (відмінні) об'єкт і предмет дослідження, однак не є взаємовиключними науками, а навпаки – взаємодоповнюючими. Використання двох наук – етнології і українознавства – з їх методологією, методикою науково-теоретичного пошуку, власним науковим «кутом зору» суттєво розширює і збагачує можливості наукового пізнання, покращує якість і глибину формування цілісної системи знань про народи України і світу.

Українознавство є самодостатнім науково-теоретичним напрямом, має визначені об'єкт і предмет, методологічні засади тощо [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 9; 10; 11; 12; 13; 14] і повинне займати одне з чільних місць у системі гуманітарних наук. Скепсис окремих гуманітаріїв щодо українознавства як системи наукових знань можна пояснити відсутністю спроб неупередженого аналізу стану гуманітарних наук в Україні про Україну і українство, «етнічного забарвлення» освітнього і виховного процесів.

Українознавство як основа національного і патріотичного виховання підрастаючих поколінь має посісти також ключове місце в українській освіт-

ньо-виховній системі. З огляду на це є обґрунтованою нагальна потреба запровадження уроків українознавства не лише у загальноосвітніх школах, але й у дошкільних закладах, а також введення інтегрованих нормативних курсів з українознавства в усіх вищих і середніх спеціальних навчальних закладах країни, незалежно від спеціалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранівський В. Філософсько-методологічні засади українознавства // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2004. – Т. II. – С. 26–36.
2. Гомотюк О.Є. Методологічні аспекти дослідження становлення наукових засад українознавства (90-ті роки XIX ст. – перша третина XX ст.) // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2007. – Т. XVI. – С. 53–66.
3. Калакура Я.С. Започаткування наукових основ українознавства (на зламі XVIII – XIX ст.) // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2007. – Т. XVI. – С. 41–52.
4. Калакура Я.С. Історичні засади українознавства як науки і навчальної дисципліни // Українознавство. – 2001. – Число 1. – С. 20–25.
5. Калакура Я.С. Методологічний інструментарій українознавця // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2004. – Т. I. – С. 174–181.
6. Кононенко П. Українознавство: предмет, завдання, історія, методологія // Українознавство: Зб. наук. праць. – К., 1997. – С. 3 – 20.
7. Кононенко П. Українознавство: проблеми методології // Українознавство. – 2002. – Число 1. – С. 3–5.
8. Науково-методичний комплекс кафедри етнології Інституту історичної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (рукопис). – К., 2009. – 412 с.
9. Мостяєв О.І. Чотири наукові підходи в українознавстві: загальна характеристика // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2007. – Т. XVI. – С. 86–96.
10. Печеранський І. До питання про методологію українознавчих досліджень // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2006. – Т. XI. – С. 61–67.
11. Печеранський І. Науковий інструментарій українознавства // Українознавство. – 2006. – № 2. – С. 85–92.
12. Токар Л.К. Актуальні питання теорії та методології українознавства // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2004. – Т. I. – С. 146–161.
13. Токар Л.К. Об'єкт і предмет українознавства // Українознавство. – 2001. – Число 1. – С. 25–34.
14. Шевченко В. Філософсько-світоглядні складники методології українознавства // Збірник наукових праць Науково-дослідного інституту українознавства. – К., 2004. – Т. III. – С. 22–27.

**Петр Чернега
Владимир Лушай**

Українознавство в Национальном педагогическом университете имени М.П. Драгоманова

Аннотация. В статье анализируются состояние преподавания українознавства в НПУ имени М.П. Драгоманова, концепция українознавства кафедры этнологии Института исторического образования, определяется место українознавства как науки в системе гуманитарных наук.

Ключевые слова: українознавство, дисциплины українознавческого цикла, научно-методический комплекс, этнология, интегрированный нормативный курс.

**Petro Chernega
Volodymyr Luschai**

Ukrainoznavstvo in National M.P. Drahomanov Pedagogical University

Annotation. The article analyzes the status of ukrainoznavstvo teaching in M.P. Drahomanov NPU, concept of ukrainoznavstvo in the cathedra of Ethnology of the Institute of Historical Education the place of Ukrainoznavstvo as science in the system of Humanities is determined.

Key words: Ukrainoznavstvo, disciplines of Ukrainoznavstvo cycle, scientific-methodical complex, Ethnology, integrated normative rate.